

ТУВЕ ЯНСОН
ХЕМУЛЪТ, КОЙТО ОБИЧАШЕ
ТИШИНА

Превод от шведски: Теодора Джебарова, 1978

chitanka.info

Имаше едно време един хемул, който работеше в увеселителен парк, но това още не означава, че му беше кой знае колко весело. Той щракаше дупки в билетите на посетителите, за да не се веселят повече от веднъж, а само от това може вече да ти стане тежко на душата, особено ако трябва да го вършиш цял живот.

Хемулът щракаше ли щракаше и докато щракаше, си мечтаеше какво ще прави, когато най-сетне го пенсионират.

Ако някой не знае, какво значи „да те пенсионират“, то е, че можеш най-спокойно да си правиш каквото си искаш, но когато си станал достатъчно стар. Така поне го обясниха на хемула неговите роднини.

Той имаше страшно голям род; цяла тълпа от грамадни, гръмогласни и бърбиви хемули, които се думкаха по гърбовете и надаваха колосални смехове.

Всичките заедно притежаваха увеселителния парк, а освен това свиреха на тромбони или мяха чукове, или разправяха весели истории и, общо взето, плашеха народа.

Но всъщност, те нямаха никакви лоши намерения.

Хемулът не притежаваше нищо, защото принадлежеше към страничния клон на рода, а това значи, че беше само полуроднина и тъй като никога не можеше да възрази или да вдигне шум около себе си, използваша го като бавачка на децата или за да върти голямата шарманка на въртележката, а в останалото време — да щрака билети.

— Ти си сам и нямаш какво да правиш — казваха другите хемули доброжелателно. — Ще видиш как ще се ободриш като ни помогнеш малко и попаднеш сред обществото.

— Но аз никога не съм сам — опитваше се да обясни хемулът. — Просто не успявам. Толкова много са тези, които искат да ме ободрят. Извинявайте, но много бих искал...

— Добре, добре — отговаряха роднините и го тупаха по рамото. — Така трябва да бъде. Никога сам, винаги зает с нещо.

Хемулът продължаваше да щрака и да си мечтае за голямата, прекрасна, тиха самота и се надяваше, колкото е възможно по-бързо да остарее.

Въртележките се въртяха и тромпетите свиреха, а разни гафси, хомси и мюмли пицяха в увеселителното влакче, което се катереше стръмно нагоре и се спускаше стремглаво надолу. Дронът Едвард

печелеше първа награда за чупене на порцелан и навред около замечтания, тъжен хемул посетителите танцуваха и викаха, смееха се и се караха, ядяха и пиеха, докато хемулът постепенно започна направо да се страхува от всякакви особи, които се забавляват и вдигат врява.

Той спеше в детската стая на хемулите, която денем беше светла и приветлива, а нощем, когато децата се събуждаха и започваха да плачат, той им свиреше на латерна, за да ги забавлява.

Извън това правеше най-различни дребни услуги, от каквито винаги има нужда в една къща, пълна с хемули, и по цял ден не оставаше сам и всички около него бяха в добро настроение и си разправяха какво мислят и харесват, и правят, и смятат да правят. Но никога не му оставяха време да отговори.

— Няма ли скоро да остареея? — попита веднъж хемулът, когато вечеряха.

— Да остарееш? Ти? — провикна се весело чичо му. — Много време има дотогава. Я се стягай! Всеки е на толкова години, на колкото се чувствава.

— Но аз се чувствавам ужасно стар — рече хемулът, изпълнен с надежда.

— Ала-бала! — отсече чичо му. — Довечера ще си пуснем шарени ракети, за да се повеселим и духовият оркестър ще свири до изгрев слънце.

Но фойерверкът се провали, защото заваля силен дъжд, който продължи цяла нощ и на другия ден, и на следващия ден, и през цялата седмица.

Ако трябва да кажем истината, дъждът валя цели осем седмици, без да спре и никой никога не беше чувал за подобно нещо.

Увеселителният парк повехна и избледня като цвете. Всичко сякаш посърна, пожълтя, ръждяса, сгърчи се и малко по малко започна да рухва, защото беше построено върху пясък.

Скелето, по което се движеше увеселителното влакче, въздъхна и се строполи, а въртележките се понесоха с въртеливи движения из големите сиви локви и отплуваха по новите реки, изровени от дъжда, като издаваха тихи звънливи звуци. Всички малчугани, пепелчуци и хлапета, и хомси, и мюмли, и както още се казваха, залепиха нослетата си по стъклата на прозорците и гледаха как дъждът отнасяше месец юли и как веселите цветове и музиката изтичаха с водата.

Огледалната зала се сгромоляса на милиони мокри късове, а из нивите плуваха светлочервените прогизнали книжни рози от дома на чудесата. И над цялата местност се носеха воплите на малчуганите.

Те просто докарваха до отчаяние татковците и майките си, защото нямаха какво да правят и само тъгуваха по загубения увеселителен парк.

По дърветата висяха като парцали разни знаменца и пукнати балони, смешната къща беше пълна с тиня, а крокодилът с трите глави потегли към морето. (Но две от главите му останаха, защото бяха залепени с туткал.)

Всичко това страшно забавляваше хемулите. Те стояха по прозорците и се смееха, сочеха с пръст, тупаха се по гърбовете и викаха:

— Гледайте! Там плува завесата от Тайните на Арабия! Там се носи танцовата площадка! А върху покрива на Филифьонката седят пет прилепа от къщата на ужасите! Не е ли великолепно?!

В много весело настроение те решиха да открият пързалка за кънки — когато водата стане на лед, разбира се — и утешиха хемула, като му обещаха, че и там ще му дадат да дупчи билетите.

— Не — каза внезапно хемулът. — Не, не, не. Не искам. Искам да ме пенсионирам. Искам да си правя каквото ми харесва и да съм съвсем сам някъде, където е тихо.

— Но драги мой — възкликна племенникът му, като просто не можеше да се съвземе от почуда, — ти сериозно ли говориш?

— Да — отвърна хемулът. — От първата до последната дума.

— А защо не ни каза по-рано? — попитаха го смаяни роднините. — Ние си мислехме, че се забавляваш.

— Нямах смелост — призна хемулът.

Тогава те отново се разсмяха — струваше им се ужасно забавно, че хемулът цял живот е правил нещо, което не му е харесвало, само защото не е можел да си каже.

— Всъщност какво ти се прави? — окуражи го вуйна му.

— Искам да построя една къща за кукли — промълви хемулът. — Най-хубавата къща за кукли в света, на много етажи и с много стаи и всичките еднакво сериозни, празни и тихи.

А хемулите избухнаха в такъв смях, че трябваше да седнат. Те се мушкаха един друг в ребрата и викаха:

— Къща за кукли! Чухте ли?! Той каза къща за кукли! — и продължиха да се смеят, докато от очите им потекоха сълзи и тогава заявиха:

— Миличък, ще правиш само каквото ти се харесва! Ще ти дадем старата градина на баба, сега там сигурно е тихо като в миша дупка. Можеш спокойно да си човъркаш и да играеш на каквото си искаш. На добър час и весело прекарване!

— Благодаря — смотолеви хемулът и нещо му се сви отвътре. — Знам, че винаги сте ми мислили доброто.

Мечтата за куклената къща със спокойните, красиви стаи изчезна — хемулите му я разбиха със смеха си. Но всъщност, те не бяха виновни. Те щяха искрено да се натъжат, ако някой беше им казал, че са унищожили нещо, на което хемулът е държал. Ужасно опасно е да споделиш най-тайните си мечти преди да им е дошло времето.

Хемулът отиде в старата бабина градина, която сега беше негова собствена. Ключа носеше със себе си.

Градината стоеше затворена и пуста откакто бабата подпали цялата къща с един фойерверк, а сетне се изнесе оттам с цялото си семейство.

Това се случи много отдавна и хемулът доста трудно намери пътя.

Гората беше пораснала, а пътеките — наводнени. Още докато хемулът отиваше нататък, дъждът спря така внезапно, както бе започнал преди осем седмици. Но той не го забеляза. Беше изцяло зает да оплаква своята загубена мечта: че вече не му се искаше да си направи къща за кукли.

Изведнъж зърна между дърветата зиданата ограда. Беше се срутила тук-таме, но все още се издигаше много високо. Желязната решетъчна порта бе ръждясала и бравата трудно се отключи.

Хемулът влезе и заключи портата след себе си. И в същия миг забрави куклената къща. За пръв път в живота си той отвори една своя собствена врата, и я затвори пак зад гърба си. Беше си у дома. Не живееше у някой друг.

Дъждовните облаци бавно се разнесоха. Подаде се слънцето. От мократа градина започна да се вдига пара и всичко наоколо заблещука. Градината беше зелена и безгрижна. Никой не я бе подкастрирал и почиствал от много, много дълго време насам. Дърветата спускаха

клоните си чак до земята; храстите се катереха в буен разкош към дърветата, а косо и пряко клокочеха поточетата, които баба бе наредила да прокопаят навремето. Те не се грижеха вече за напояването, а се грижеха само за себе си, но много от мостчетата си стояха по местата, въпреки че пътеките бяха отдавна изчезнали.

Хемулът се втурна в зелената приветлива тишина, той подскачаше из нея, въргаляше се в нея и се чувствуваше по-млад от когато и да било.

„Ах, колко е хубаво, че най-сетне съм стар и пенсиониран — мислеше си той. — Ах, колко много обичам роднините си. А сега дори няма нужда да мисля повече за тях.“

Той газеше из високата, лъскава трева, прегръщаше дърветата и накрая заспа на една огряна от слънцето полянка сред гората. Едно време там стоеше къщата на баба му. Нямаше ги вече големите празненства с фойерверки. Наоколо растяха млади дървета, а точно в спалнята на бабата бе поникнал огромен шипков храст с хиляди червени щипки.

Ноцта дойде с рояци големи звезди. А хемулът все още обичаше своята градина. Тя беше голяма и тайнствена и той би могъл да се загуби в нея, но какво от това — нали през цялото време си беше у дома!

Той обикаляше ли, обикаляше.

Намери старата овощна градина на баба си, където ябълките и крушите лежаха безразборно по земята и за миг си помисли:

„Жалко! И половината не мога да изям. Би трябвало...“

И — омагьосан от самотата и спокойствието — веднага забрави какво беше помислил.

Той притежаваше лунната светлина между дънерите, влюбваше се подред в най-красивите дървета, виеше венци от шума и си ги окачаше на врата и почти не спа през цялата първа нощ.

На сутринта старият звънец, който още висеше на желязната порта, започна да звъни. Хемулът се разтревожи. Някой от външния свят искаше да влезе вътре, искаше нещо от него. Той се провря предпазливо под храстите покрай зида, като се мъчеше да се движи съвсем безшумно. Звънецът отново иззвъня. Хемулът протегна врат и видя едно съвсем мъничко хомсче, което стоеше отвъд решетката и чакаше.

— Махай се! — извика хемулът изплашено. — Това е частна собственост. Тук живея аз.

— Знам — отговори Хомсчето. — Хемулите ме изпратиха да ти донеса храна.

— А, аха, много мило — рече засрамено хемулът.

Той отключи портата, откряна я и пое кошницата през тесния процеп. После пак заключи. Хомсчето стоеше и гледаше. Помълчаха.

— Ти иначе как си? — попита нетърпеливо хемулът. Той тъпчеше на едно място и копнееше да се върне в градината.

— Зле — отвърна Хомсчето чистосърдечно. — Всички сме много зле. Ние, малките. Нямаме си вече увеселителен парк. И много ни е мъчно.

— О! — промълви хемулът и впери поглед в земята. Не искаше да му натрапват тъжни мисли, но беше така свикнал да изслушва другите, че просто не можеше да си отиде.

— Сигурно и на теб ти е мъчно — каза Хомсчето състрадателно. — Нали дупчеше билетите. Но като дойдеше някой много мъничък и дрипав, и мърляв, тогава щракаше във въздуха! И ни пускаше по два-три пъти със същия билет!

— То е само защото недвиждам — обясни хемулът. — А сега няма ли да си вървиш в къщи?

Хомсчето кимна, но продължи да стои. После се доближи съвсем близо до портата, провря нослето си през решетката и прошепна:

— Чичко, ние си имаме една тайна.

Хемулът се отдръпна уплашено, защото не обичаше да му доверяват чужди тайни. Но Хомсчето продължи възбудено:

— Ние спасихме почти всичко. Сега е в бараката на Филифьонката. Не можеш да си представиш как се изтрепахме да спасяваме и пак да спасяваме. Нощем се измъквахме скришом от къщи и вадехме нещата от водата, сваляхме ги от дърветата и ги поправяхме колкото можехме, за да станат пак хубави!

— За какво говориш? — попита хемулът.

— За нещата от увеселителния парк, разбира се! — извика Хомсчето. — Всичко, каквото успяхме да намерим, всички останали парчета! Хубаво, нали? Може би хемулите ще сглобят парчетата и тогава ще можеш пак да дупчиш билети.

— Ох — изстена хемулът и пусна кошницата на земята.

— Чудесно, нали? Много ли се изненада? — рече Хомсчето, изсмя се, махна с ръка и изчезна.

На другата сутрин хемулът чакаше боязливо край портата и когато Хомсчето се зададе с кошницата, веднага се провикна:

— Е? Какво стана?

— Не искат — каза Хомсчето съкрушено. — Смятали да правят пързалка. А повечето от нас прекарват зимата в зимен сън и кой ще ни подари кънки...

— Колко жалко! — възкликна хемулът с облекчение.

Хомсчето не отговори — беше прекалено разочаровано. Остави кошницата на земята и си отиде.

„Бедните деца — рече си хемулът. — Да-да!“

А после се замисли за колибата от шума, която смяташе да си построи върху развалините на бабината къща.

Целия ден хемулът строеше своята къща и страшно много се забавляваше. Той работи докато стана толкова тъмно, че нищо не се виждаше, заспа щастлив и изтощен и на другата сутрин спа до късно.

Когато отиде при портата, за да вземе храната си, Хомсчето вече беше идвало. Върху капака на кошницата лежеше бележка, подписана от много малчугани.

„Скъпи увеселителен чичко — прочете хемулът. — Подаряваме ти всичко, защото си добричък и може би ще ни позволиш да идваме и да си играем с теб, защото те обичаме.“

Хемулът не можа да разбере за какво става дума, но някакво страшно съмнение започна да го човърка в областта на стомаха.

И после видя. Отвъд желязната решетка стоеше, грижливо подредено от малчуганите, всичко, каквото бяха успели да намерят от увеселителния парк. А то не беше малко. Повечето неща бяха счупени и погрешно сглобени и всичко изглеждаше много странно, сякаш бе загубило смисъл. Един разнебитен, но пъстър свят от дърво, коприна, тел, хартия и ръждясало желязо. И този свят гледаше хемула с тъга и упование, а хемулът го гледаше обзет от паника.

После побягна към вътрешността на градината и продължи да строи своята отшелническа колиба.

Той строеше ли, строеше, обаче нищо не му спореше. Хемулът работеше нетърпеливо, мислите му бяха другаде и изведнъж покривът рухна, а цялата колиба се сплеска на земята.

— Не, и толкоз! — извика хемулът. — Не искам! Тъкмо се научих да казвам не. Аз съм пенсиониран. Ще правя само каквото си искам! И нищо друго!

Той го повтори няколко пъти, а гласът му звучеше всеки път показанително. После се надигна, прекоси градината, отключи портата и започна да внася вътре пустите му вехтории.

Малчуганите бяха насядали върху високия, порутен зид, който ограждаше градината на хемула. Приличаха на сиви врабчета, само че съвсем безмълвни. От време на време някой прошепваше:

— Какво прави сега?

— Шшшшт! — отвърщаше друг. — Той не иска да говори.

Хемулът накачи лампиони и хартиени рози по дърветата, а долу нареди нещата, които можа да изправи, като обърна повредените им части към дънерите. Сега се измъчваше с нещо, което някога беше въртележка. Парчетата не си схождаха и половината от тях липсваха.

— Нищо няма да излезе — развика се той сърдито. — Ето на! Всичко само боклук и старо желязо! Не! Няма да идвате тук да ми помагате!

По зида премина ободрителен и съчувствен шепот, но никоой не издигна глас.

После хемулът се опита да направи от въртележката къща. Той сложи конете в тревата, а лебедите в поточето, обърна останалата част наопаки и така се разработи, че косата му щръкна на всички посоки.

„Къща за кукли! — мислеше си той с горчивина. — Отшелническа колиба! А какво излезе? Една камара боклуци и джинджан, и врява, и писъци, каквото е било през целия ми живот...“

После вдигна поглед и изкрещя:

— Какво стоите там да зяпате?! Бягайте при хемулите и им кажете, че утре не искам никакво ядене! Вместо това да ми изпратят гвоздеи и чук, и свещи, и въжета, и няколко дебели дъски, и дим да ви няма!

Малчуганите се разсмяха възторжено и хукнаха.

— Знаехме си ние — развикаха се хемулите и започнаха да се думкат по гърбовете. — Скучно му е. Закопнял е за своя панаир, бедничкият!

И те му изпратиха двойно повече отколкото беше поискал, а освен това храна за цяла седмица и десет метра червено кадифе и

дебели рула златна и сребърна хартия, а за всеки случай — и една латерна.

— Дума да не става! — отсече хемулът. — Музикалната кутия няма да влезе тук. И изобщо нищо, което вдига шум!

— Няма, разбира се — отвърнаха децата послушно и останаха с латерната отвъд решетката.

А хемулът строеше ли, строеше. И докато работеше, почувствува с неохота, че му прави удоволствие. Из дърветата блещукаха хиляди огледални късчета, разлюлени от вятъра. Между клоните хемулът закрепил малки пейки и меки гнезденца, където можеше незабелязано от никого да седиш и да пиеш сироп, или да спиш. А по най-здравите клони висяха люлките от другата въртележка.

Най-много го затрудни скелето на увеселителното влакче. То щеше да стане три пъти по-ниско от преди, защото имаше много малко парчета от него. Но хемулът се утеши с мисълта, че сега никой няма да се плаши толкова, че да пици. Освен това, при последното спускане пътниците попадаха в поточето, а почти всички обичат такова нещо, нали?

Той пухтеше и стенеше. Щом като изправеше едната страна, другата се катурваше. Най-последно изкрещя озлобено:

— Я някой да дойде и да помага! Кой може да върши десет неща наведнъж!

Малчуганите тупнаха от зида на земята и се втурнаха да придържат.

Оттам натагък построиха всичко заедно и хемулите пращаха толкова много храна, че хлапетата оставаха по цял ден в градината.

Вечер се прибираха по домовете си, но щом изгрееше слънцето, всички стояха пред желязната порта и чакаха. Една сутрин бяха довели крокодила, вързан на въженце.

— Сигурни ли сте, че ще мирува? — попита хемулът подозрително.

— И как още! — отговори Хомсчето. — Дума не продумва. Да видиш само какъв е доволен и кротък откакто се отърва от другите си глави.

Един ден синът на Филифьонката намери боата в зиданата печка. Тъй като беше добричка, веднага я отведеха в бабината градина.

В цялата околност събираха чудновати неща за увеселителния парк на хемула или изпращаха сладки, тенджери, завеси, бонбони и изобщо, каквото можеха да измислят. Стана същинска мания сутрин да се изпращат подаръци с малчуганите и хемулът приемаше всички неща, стига да не правеха шум.

Но... никой освен децата не биваше да влезе вътре.

Паркът ставаше все по-фантастичен и по-фантастичен. А по средата му стоеше въртележката къща, в която живееше хемулът. Пъстра и крива, тя приличаше на голяма шарена кесия за бонбони, която някой бе смачкал и хвърлил в тревата.

А вътре растеше шипковият храст с многото червени шипки.

Най-сетне, в една хубава, топла вечер, всичко беше готово. Беше безвъзвратно готово и сърцето на хемула за миг се сви от тъгата на свършената работа.

Запалиха лампионите и всички застанаха да съзерцават своето творение.

В големите тъмни дървета блестяха огледалцата, лъщеше сребро и злато, всичко стоеше готово и чакаше: езерцата, лодките, тунелите, пързалката, лавката за сироп, люлките, стрелбището, на което се стреляше със стрели, дърветата за катерене, ябълковите дървета...

— Почвайте — каза хемулът. — Но помнете, че това не е увеселителен парк. Това е паркът на тишината.

Малчуганите потънаха безшумно в този омагьосан свят, за чието изграждане и те бяха помогнали. Само Хомсчето се обърна и попита:

— Наистина ли не ти е мъчно, че няма да дупчиш билети?

— Наистина — отвърна хемулът. — Аз така или иначе щях само да щракам във въздуха.

Той си влезе във въртележката и запали луната от къщата на чудесата. После легна в хамака на Филифьонката и загледа звездите през една дупка на покрива.

Навън всичко беше тихо. Чуваха се само поточетата и нощният вятър.

Изведнъж хемулът се разтревожи. Той седна и се послуша. Нито звук.

„Ами ако не се забавляват? — помисли си той загрижено. — Може би просто не могат да се забавляват, без да крещят до полуда... А може да са си отишли!“

Той скочи върху скрина на Гафсата и провря глава през дупката на покрива. Ох, там бяха! Целият парк шумолеше и пълпеше от потаен и шеметен живот. Някакъв плясък, кикот, тихо топуркане, и навред шляпкаха бързи стъпки. Малчуганите се забавляваха.

„Утре — помисли си хемулът, — утре ще им кажа, че бива да се смеят и понякога да си пеят тихичко, ако им се прииска. Но нищо повече. Абсолютно нищо повече.“

Той слезе от скрина и си легна пак в хамака. И заспа доста скоро, без да се тревожи за нищо.

Отвън, пред заключената порта, стоеше чичото на хемула и се опитваше да надзърне вътре.

„Ако съдя по шума, май че не се веселят както трябва — мислеше си той. — Но всеки се забавлява, както си постели. А моят беден роднина открай време си беше чудак.“

Той взе латерната и си я отнесе пак у дома, защото много обичаше музика.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.